

Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni istungi protokoll nr 52

Videosild ja Kuressaare, Saaremaa

Reede, 16. veebruar 2024

Algus 9.00, lõpp 13.25

Juhataja: Liisa-Ly Pakosta (esimees)

Protokollija: Andreas-Ra Adoson (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Arvo Aller, Enn Eesmaa, Tanel Kiik, Katrin Kuusemäe, Irja Lutsar (Tarmo Tamm asendusliige), Tiit Maran, Anti Poolamets, Aivar Sõerd, Kadri Tali, Urve Tiidus (Hanah Lahe asendusliige)

Komisjoni ametnikud: Teele Taklaja (nõunik-sekretariaadijuhataja), Getter Kristen Treumuth (nõunik), Kristiina Krause (nõunik)

Puudusid: Rain Epler, Aleksei Jevgrafov, Maria Jufereva-Skuratovski, Maido Ruusmann, Luisa Rõivas, Riina Solman ja Kristo Enn Vaga

Kutsutud: kollektiivse pöördumise esindaja Philipp Kruse, kommunikatsiooniekspert Ilmar Raag, Strateegilise kommunikatsiooni ja infooperatsioonide nõunik Kaitsevæe peastaabi strateegilise kommunikatsiooni osakonnas, kolonelleitnant reservis Jaanus Sägi, WHO Eesti esinduse juht Kristina Köhler, Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna nõunik Kerli Reintamm ja terviseminister Riina Sikkut, Kuressaare Haigla juhatuse liige Edward Laane ja regionaalminister Madis Kallas (1. päevakorrapunkt); regionaalminister Madis Kallas, Euroopa Komisjoni Eesti esinduse kommunikatsioonijuht Elis Paemurd, TalTech Kuressaare Kolledži direktor Merit Kindsigo ja Meretehnoloogia kompetentsikeskuse (MARTE) juhataja Villu Vatsfeld (2. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Kollektiivne pöördumine, millele pöördumise esitajad andsid nime "EI WHO sunnimeetmete rakendamisele!", menetlemine
2. Kuulamine: Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondi rahastus teadmussiirdesse ja rahastuse regionaalpoliitilised aspektid
3. Info ja muud küsimused

1. Kollektiivne pöördumine, millele pöördumise esitajad andsid nime "EI WHO sunnimeetmete rakendamisele!", menetlemine

Komisjoni avalik arutelu on järele vaadatav Riigikogu YouTube kanalil ([LINK](#))

Liisa-Ly Pakosta juhatas sisse esimese päevakorrapunkti ja selgitas istungi läbiviimise korraldusliku poolt. Tulenevalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse §152¹³ paragrahv 2, otsust istungil vastu ei võeta. Avalikul istungil toimuv arutelu ongi üks seaduse kohaselt sobivaid menetlusviise.

Philipp Kruse (kõne ja esitlus inglise keeles (Lisa 1) – protokollis sissekanne Liisa-Ly Pakosta tõlke ja kokkuvõtte alusel) tõi esile, et hetkel on laual kaks uut pandeemialepet, mis on täiesti erinevad kui kogu praegune rahvusvaheline õigus. Lepingutega antakse kogu võim üle riikideülesele kogule, ehk Maailma Terviseorganisatsioonile (WHO). Lepingud ei käsitle vaid infovahetust, vaid võtavad riikide käest võimu ära. Soovitas vaadata riigi põhiseadust ja juhtis tähelepanu, et esitluse 3. ja 20. lehel on kõige tähtsam informatsioon. Märkis, et ei ole demokraatiat ilma õigusriigita ja inimõiguste kaitseta. Tõi esile, et muudatustega antakse WHO-le õigus välja kuulutada pandeemia mistahes olukorras. Ühtlasi annab riik ära õiguse tervisehoidu korraldada. Lisaks on senised õiguslikult mittesiduvad klauslid muutunud siduvaks. **P.Kruse** hinnangul on kõige ohtlikum muudatus see, et kehtestatakse tsensuur ja kehtestatakse autoritaarne režiim. Märkis, et Eesti põhiseaduslike õigusi ei tohi üle anda rahvusvahelisele kogule ja Riigikogu peab võtma otsustamise enda kätte. Lisas juurde, et on neid ettekandeid teinud erinevates riikides ja tal puudub isiklik huvi seda teha.

Liisa-Ly Pakosta tegi protseduurilised märkused ja juhtis tähelepanu, et ettekande sisu läks kollektiivsest pöördumisest palju laiemaks. Teiseks juhtis tähelepanu, et Riigikogus oodatakse Eesti inimestelt kollektiivseid pöördumisi, mitte Šveitsi juristidelt kusagilt välismaa rongist.

Kristina Köhler andis ülevaate WHO pandeemialeppe kohta. Ta rõhutas, et seni mitmetes riikides esitatud valeinformatsioon on kahjustanud mitte ainult kohalike omavalitsuste, vaid ka riikidevaheliste läbirääkimiste edukust rahvusvaheliste tervise-eeskirjade ja pandeemialeppe uuendamisel. WHO läbirääkimiste eesmärk on kaitsta kõigi maailma inimeste tervist praeguste ja tulevaste pandeemiate ajal. Paljud riigid, meediaväljaanded ja Maailma Terviseorganisatsioon on märganud valeväidete levikut, mis moonutavad pandeemialeppe ja tervise-eeskirjade läbiräägitavaid muutusi ning esitavad valesid, mille kohaselt annaks lepe Maailma Terviseorganisatsioonile ülemvõimu terviseotsuste tegemisel riikide eest. **K.Köhler** rõhutas, et sellised väited on täiesti alusetud, kuna ükski leping ei anna ega hakka andma Maailma Terviseorganisatsioonile selliseid volitusi. Ta kutsus üles vastu seisma valedetele ja levitama tõde, et pandeemialepe ei loovuta ega saa loovutada ühegi riigi suveräänsust Maailma Terviseorganisatsioonile. Lisaks lükkas **K.Köhler** ümber mitmeid valeväiteid, mis puudutavad inimõigusi, riiklike seaduste järgimist ning Maailma Terviseorganisatsiooni väidetavat volitust teha meditsiinilisi otsuseid inimeste eest. Ta kinnitas, et Maailma Terviseorganisatsioon ei saa ega plaani teha selliseid otsuseid ning tema roll on jagada informatsiooni ja soovitusi, mitte käske anda. **K.Köhler** lõpetas sõnavõtu, rõhutades vajadust lükata valeinformatsioon ümber ja toetada tõe levikut, et kaitsta rahva tervist ja heaolu.

Liisa-Ly Pakosta rõhutas, et Maailma Tervishoiuorganisatsioon on liikmesriikidega koostööd tegev rahvusvaheline organisatsioon ning Eesti on üks selle 194-st liikmesriigist. Ta selgitas, et organisatsioonil puuduvad igasugused sunnimeetmed või sarnased instrumendid ühegi liikmesriigi suhtes. Neid ei ole ega saa olema. Pakosta rõhutas vajadust teadvustada seda fakti ning selgitada, et organisatsioon toimib koostöö alusel, mitte sunniviisiliselt.

Kerli Reintamm Sotsiaalministeeriumist tutvustas pandeemialepp arutelusid (Lisa 2). Lisaks

tutvustas Maailma Terviseassamblee otsusega moodustatud valitsustevaheline läbirääkimiskogu, mis moodustati 2021. aasta novembris. Läbirääkimised algasid 2022. aasta veebruaris ning on seni toimunud seitse sessiooni, kus läbirääkimistel osalesid kõik 194 Maailma Terviseorganisatsiooni liikmesriiki, lisaks teised ÜRO agentuurid ja valitsusvälised organisatsioonid. Euroopa Liitu esindab menetlusökonoomika ja riigikogu mandaadi alusel Euroopa Komisjon. Reintamm rõhutas, et iga liikmesriik on läbirääkimistel võrdne partner. Arutelud pandeemialeppe üle peaksid senise kava kohaselt jõudma lõpule 2024. aasta maikuu toimival Maailma Terviseassambleel. Lepe on suunatud pandeemiast õppetundidele tuginedes maailma terviseohtudele valmisoleku ja reageerimise tugevdamisele ning riikidevahelise koostöö ja usalduse parandamisele. Oluline osa lepest on ennetus, eriti pandeemiaks valmistumisel, sealhulgas patogeenide varasem jälgimine ja parem valmisolek puhanguteks. Samal ajal on käimas ka rahvusvaheliste tervise-eeskirjade läbivaatamine ja muutmine, kus Eestit esindab samuti Euroopa Komisjon. Need eeskirjad kehtestati juba 2005. aastal, kuid on nüüdseks kaasajastamist vajavad, arvestades pandeemiakogemust ja uusi teaduslikke teadmisi. **K.Reintamm** rõhutas, et kõik need muudatused on veel aruteludes ning iga riik vastutab ka edaspidi ise oma sekkumismeetmete ja vastavate otsuste kujundamise eest.

Riina Sikkut tõi esile, et COVID-19 pandeemia on mõjutanud elu ja tervist mitte ainult Eestis, vaid kogu maailmas ning selle järelmõjud erinevates valdkondades on olnud tugevad ja pikaajalised. Pandeemialeppe läbirääkimised algasid, kuna nakkused ei tunnista riigipiire ning on oluline, et riigid oleksid paremini valmis kiireks reageerimiseks ja teabe jagamiseks juhul, kui ohtlik tüvi levib. Pandeemialepe on selline kokkulepe, mis nõuab riikidelt ratifitseerimist. Riigid kas nõustuvad või mitte paremini pandeemiaks valmistuma ja ise panustama siseriiklikesse tervishoiusüsteemidesse. **R.Sikkut** rõhutas, et uue pandeemia risk on suur ning on oluline, et riigid täidaksid rahvusvaheliselt antud lubadusi ning panustaksid uueks pandeemiaks valmistumisse. Valeinfo levik võib kahjustada avalikkuse usaldust protsesside vastu ning seetõttu on oluline säilitada usaldus kriisiohjamises. Samuti rõhutas ta investeringute tähtsust tervisesüsteemi ja usalduse hoidmist, et inimesed oleksid valmis pandeemia korral õigesti käituma ja nakkuse levikut piirama. **R.Sikkut** kutsus üles arutama ja tegelema usalduse kasvatamisega ning märkis, et pandeemialepe ei pruugi selles osas otseselt appi tulla, kuid lepe on oluline teema, mille üle arutada ja tulevikus otsuseid langetada nii Riigikogus kui ka laiemalt ühiskonnas.

Liisa-Ly Pakosta täpsustas päevakorrapunkti tausta. Ta selgitas, et Maailma Terviseorganisatsioon on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) allorganisatsioon, mis koondab riike lahendamaks terviseküsimusi, mille lahendamine üksikult ei ole võimalik. WHO-l puuduvad sunnimeetmed ning pandeemialepe on riikidevaheline kokkulepe, kuidas toimida olukorras, kus levib kiiresti leviv nakkushaigus mitmes riigis korraga. Ta selgitas, et ratifitseerimine tähendab seda, et leping või selle muudatused peavad Riigikogus läbima arutelu ja otsuseprotsessi enne, kui see jõustub Eesti seadusandluses. Seega, isegi kui WHO kokkulepped uuendatakse, ei jõustu need Eesti osas enne, kui Riigikogu need on ratifitseerinud.

Irja Lutsar rõhutas, et pandeemiat iseloomustab haiguse kiire levik ühelt inimeselt teisele ning seda üle kogu maailma, välja arvatud Arktika ja Antarktika piirkonnad. Ta tõi välja, et pandeemia mõiste ei hõlma iga väikest haiguspuhangut ning rõhutas vajadust põhineda otsuste tegemisel andmetel, mitte emotsioonidel. **I.Lutsar** rõhutas ka rahvusvahelise koostöö olulisust ning tõi näiteid sellest, kuidas ühiselt hangitud vaktsiinid ja ressursside jagamine aitab Eestil pandeemiaga toime tulla. Ta rõhutas, et vigu tehti pandeemia ajal kõikjal, kuid oluline on nendest õppida ning koos tegutsedes on maailm tugevam kui üksikud riigid omaette.

Edward Laane andis ülevaate Kuressaare Haigla kogemuste kohta seoses pandeemia ja informatsiooniga (Lisa 3). Ta rääkis Kuressaare Haigla kogemustest pandeemia ajal. Ta rõhutas pandeemia kiiret levikut ja vajadust kohaliku valmisoleku järele. **E.Laane** mainis, et Eesti ei olnud tema arvates täielikult valmis, kuid riik mobiliseerus kiiresti. Ta rõhutas ka kogukonna toetuse olulisust kriisi ajal ning kommunikatsiooni tähtsust, mis peab olema õigeaegne, arusaadav ja tõene. **E.Laane** tõi esile ka kollegiaalse infojagamise rolli tervishoiusüsteemis ning kohaliku omavalitsuse ja kogukonna olulisuse kriisiga toimetulekul. Ta lõpetas, öeldes, et kriisi saab kõige paremini lahendada kohapeal ja kiire tegutsemine on hädavajalik.

Madis Kallas rääkis kommunikatsioonist kohaliku omavalitsuse vaatepunktist. Ta tõi esile meeletu infopuuduse alguses, kus oli raske otsustada, mida teha. Info liikumine oli Saaremaal efektiivne tänu kohalikele ahelatele ja kontaktidele. **M.Kallas** tõi välja ka, et mida lähemal on kriis epitsentrile, seda hallatavam on kriis. Ta mainis ka infofookuse muutumist ajas ning seda, kuidas tagantjärele tarkusena saab hinnata reageeringute asjakohasust. **M.Kallas** tänas kõiki osapooli, kes aitasid kriisiga toime tulla, eriti tervishoiutöötajaid ja valitsust. Ta rõhutas ka kogukonna olulisust kriisi ajal ning lõpetas tänusõnadega Saaremaa kogukonnale, kes võtsid piirangud vastu ja toetasid kõiki osapooli.

Liisa-Ly Pakosta rääkis Maailma Tervishoiuorganisatsiooni pandeemialeppe läbirääkimiste läbipaistvusest ning sellest, kuidas moonutatud vaated levivad sotsiaalmeedias ja konservatiivsetelt uudiste lehtedelt. Ta selgitas, et pandeemialeppe läbirääkimised on avalikud ja eesmärgiks on edendada rahvusvahelist koostööd ning õiglust pandeemia valmisolekus ja reageerimises, ilma riiklikku suveräänsust kompromiteerimata. **L.Pakosta** arutles ka selle üle, kuidas sarnased kollektiivsed pöördumised tekivad erinevates riikides ning kas see võib olla seotud koordineeritud infooperatsiooniga. Ta küsis tehisarult selle kohta arvamust ning sai vastuse, et tõenäoliselt on tegemist koordineeritud infooperatsiooniga, mille eesmärk on õõnestada usaldust rahvusvaheliste tervisealgatuste ja WHO vastu. **L.Pakosta** arutles, kas mõnel autoritaarsel riigil võib olla huvi tekitada kahtlusi ja segadust WHO sekkumise suhtes Eestis.

Jaanus Sägi kõneles mõjutustegevusest ja propagandast, selgitades, et see on infotegevus, mille eesmärk on käitumusliku muutuse tekitamine (Lisa 4). Ta tõi välja Vene propagandistliku mõtteviisi, mis levis nii Vene impeeriumis kui ka selle järglases Nõukogude Liidus ning mida kasutatakse ka tänapäeval. Ta tõi näiteid mõjutustegevusest, sealhulgas infooperatsioonidest Leedus, kus võltsitud kirjadega levitati valeinformatsiooni NATO üksuste lahkumisest. Lisaks rääkis ta Kaitsevæele suunatud mõjutustegevusest, näidates erinevaid meetodeid nagu õngitsemine, provotseerimine ja valeinfo levitamine. **J.Sägi** tõi välja ka vaksineerimise teemalise valeinfo levitamise Eesti kaitsevæe kohta. Ta järeldas, et selline mõjutustegevus kahjustab ühiskonna sidusust ja kaitsevõimet ning vähendab valmisolekut reageerida erinevatele väljakutsetele.

Liisa-Ly Pakosta tõi esile tööga, et näeme praeguselt istungilt, et ükski Eesti õigusteadlane ei olnud valmis esitlema avalikku pöördumist, mis käsitles väidetavaid WHO sunnimeetmeid. Ta märkis, et pöördumise avaldajad pidid ettekandja leidma Šveitsist, väljastpoolt Euroopa Liitu, ja et ettekandja rääkis üldsõnaliselt võimalikest negatiivsetest stsenaariumitest, nagu Eesti suveräänsuse kaotamine ja inimõiguste austamise lõpp. Nagu nägime ettekannetest, ei olnud neil alust.

Ilmar Raag keskendus oma ettekandes kahele põhiteemale: konspiratsiooniteooriate tekkepõhjustele ja nende mõjule ühiskonnale. Ta alustas selgitusega, et konspiratsiooniteooriad

võivad tekkida spontaanselt, põhinedes osaliselt tõel või valesti mõistetud sündmustel, ning neid võivad kasutada vaenulikud jõud oma huvide teenimiseks. **I.Raag** tõi välja, et ühiskondades on alati rühmi, kes tunnevad end tõrjutuna või piiratuna oma sotsiaalse mobiilsuse osas, mis võib viia frustratsiooni ja ängistuseni. Sellised tunded võivad soodustada konspiratsiooniteooriate uskumist ja levikut. Ta rõhutas, et inimteadvus vajab oma frustratsioonile objekti või "süüdlast", kellele oma negatiivseid tundeid suunata. Selleks on tihti valitsused või rahvusvahelised organisatsioonid. Tõi näiteid, kuidas teatud piirkondades, kus pole migrante, on migratsioonivastatus suurem kui piirkondades, kus migrantid tegelikult elavad. Samuti märkis ta, et pandeemiade puhul on inimesed kohanedes vähem aldis paanikale, viidates sellele, kuidas informatsiooni puudumine võib suurendada ühiskonna hirmu ja ebakindlust. **I.Raag** tõi välja, et keerukad rahvusvahelised organisatsioonid ja poliitilised protsessid, millest tavainimesed sageli aru ei saa, muudavad need organisatsioonid ja protsessid sobivateks sihtmärkideks konspiratsiooniteooriate levitamiseks. Sellised teooriad võivad viia usaldamatuse suurenemiseni institutsioonide ja teaduse vastu, samuti võivad nad õhustada demokraatia alustalasid, suurendades ühiskondlikku lõhestatust ja polarisatsiooni. Lisaks rõhutas **I.Raag**, et konspiratsiooniteooriad ja valeinformatsioon võivad olla relvastatud poliitilistes mängudes, kus riigid ja organisatsioonid kasutavad neid oma eesmärkide saavutamiseks, näiteks aeglustades vastaste reageerimist kriisidele või mõjutades valimiste tulemusi. Ta tõi esile, kuidas infooperatsioonid ja konspiratsiooniteooriad võivad kahjustada riikide võimet kriisidele reageerida, viidates näiteks Ameerika Ühendriikide 2016. aasta valimistele ja Krimmi annekteerimisele. **I.Raag** järelendas, et kuigi mõned inimesed võivad siiralt uskuda konspiratsiooniteooriatesse hirmu või teadmatuse tõttu, on oluline mõista, et neid hirme ja teadmatusi võivad suuremad poliitilised jõud oma eesmärkide saavutamiseks ära kasutada. See aga toob kaasa keerulisi väljakutseid demokraatlikule ühiskonnale ja rahvusvahelisele koostööle.

Liisa-Ly Pakosta tänas ettekandjaid ja avas arutelu.

Ilmar Raag lisas, et kui avalikud institutsioonid muutuvad liiga bürokraatlikuks või keerukaks, ei põhjusta see mitte ainult arusaamatusi inimeste seas, vaid ka samuti soodustada konspiratsiooniteooriate teket. Need teooriad omistavad institutsioonide tegevusele vaenuliku ja keerulise tähenduse, mis võib suurendada ühiskondlikku lõhestatust ja usaldamatust.

Tiit Maran tõi oma sõnavõtus esile konspiratsiooniteooriate teema seoses ökoloogilise kontekstiga. Ta rõhutas, et enamik inimeste haigustest on tekkinud teistelt liikidelt üle kandudes ja nende haiguste sagedus ajas suureneb, mis on otseselt seotud inimeste käitumisega ja suurenenud liikuvusega. **T.Maran** juhtis tähelepanu sellele, et uute pandeemiade tekkimine on vältimatu ning rõhutas määramatuse suurt rolli pandeemiaolukorras, mis nõuab adekvaatset ettevalmistust ja koordineerimist. Ta küsis retooriliselt, kas on võimalik toime tulla ilma riikidevahelise koordineerimise ja infovahetuse kriisilukordades, vihjates, et selline koostöö on hädavajalik.

Irja Lutsar jätkas, et pandeemiade ohjamise osas on viiruste levik minimaalne, kui inimesed on täielikult isoleeritud, nagu näiteks katkupaneeemia ajal. Siiski tõi ta välja, et 21. sajandi inimesed ei ole enam samas olukorras kui need, kes elasid 16. sajandil, ning rõhutas, et ilma inimestevahelise suhtlusega ei ole võimalik ühegi pandeemiaga toime tulla. **I.Lutsar** jagas oma isiklikku kogemust pandeemia ajal, märkides, et ilma rahvusvaheliste kolleegidega suhtlemata ei oleks ta suutnud asjakohast nõu anda, rõhutades koostöö ja suhtluse olulisust pandeemiaga võitlemisel.

Liisa-Ly Pakosta märkis, et plaanitatavate muudatuste eesmärk on parandada riikidevahelist

infovahetust pandeemiaolukordades. Ta jätkas, et pandeemia on andnud õppetunni kiire ja tõhusa infovahetuse vajalikkusest riikide vahel, et paremini ja operatiivsemalt reageerida tervisekriisidele.

Ilmar Raag tõi esile dramaatilise näite 2014-2015 aasta Ebola kriisist, rõhutades probleeme, mis tekkisid seoses WHO ja teiste välismaiste arstide antud soovitude usaldamatusega kohalike seas. **I.Raagi** sõnul seisnes probleem selles, et kuna Ebola on kokkupuutel leviv haigus ning kohalike matuserituaalide puhul on tavaks, et lähedased suudlevad ja pesevad lahkunuid enne matmist, mis aga soodustas viiruse levikut. Hoolimata WHO ja teiste arstide jõupingutustest selgitada, et selliseid rituaale tuleks vältida, jätkati nendega, kuna välisarstide sõnumit peeti pühaduseetotuseks. Olukord hakkas paranema alles siis, kui kohalikuks juhiks sai noormees, kes otsustas matuserituaali katkestada, mis aitas lõpuks haiguse levikut piirata. **I.Raag** rõhutas, et see näide illustreerib, kuidas pelgalt infovahetus ei pruugi olla piisav, arvestades inimeste ebaratsionaalset käitumist ja kultuurilisi erinevusi.

Irja Lutsar jagas oma mõtteid seoses varajase reageerimisega COVID-19 pandeemia ajal, eriti viidates Saaremaa juhtumile. Ta rõhutas, et alguses ei soovitatud teatud meetmeid mitte seetõttu, et eksperdid oleksid reageerimist üle hinnanud, vaid kuna neil puudus piisav teave viiruse kohta. **I.Lutsar** jagas, et eksperdid lihtsalt ei teadnud piisavalt, et anda täpsemaid soovitusi, ja et kõik soovitud põhinesid tol hetkel parimal võimalikul teadmisel. Lisaks märkis, et viiruse strateegia ja selle levikumustrid on aja jooksul muutunud, põhjustades alguses rasket haigust, kuid muutudes hiljem kiiremini levivaks ning kulgedes kergemalt. Lõpetuseks toonitas **I.Lutsar**, et otsused ja soovitud pandeemia juhtimisel on alati vastavas ajas ja olemasolevate teadmiste kontekstis tehtud. Ta rõhutas, et meditsiinipraktikas kasutatakse otsuste tegemisel alati hetkel kättesaadavaid teadmisi ning alles aastaid hiljem on võimalik hinnata, millised otsused olid parimad, kuna teadmised ja arusaamad arenevad pidevalt.

Arvo Aller tõstis esile rahvaalgatuse arutelu konteksti, viidates, et kuigi on oluline arutada WHO lepingu üle, ei ole seda teemat istungil seni piisavalt käsitletud. Ta sai aru, mida Šveitsi esindaja, Sotsiaalministeeriumi ja WHO esindaja oma sõnavõttudes rääkisid, kuid tões, et lepingu sisu jäi arutelust välja. Tõi paralleeli infooperatsioonide ja rohepöörde vahel, väites, et mõlemad on oma olemuselt infooperatsioonid. Ta kritiseeris lähenemist, kus lepingu konkreetseid punkte, mida muudetakse, ei ole piisavalt selgitatud ega arutatud, ning osutas vajadusele vaadata üle, kas rahvaalgatuse algatajate väljatoodud punktid vastavad tõe või mitte. **A.Aller** rõhutas, et avalikul koosolekul oleks kasulik olnud lepingu sisu ja rahvaalgatuse teksti parem tutvustamine, et arutelu oleks olnud sisukam ja seotud otseselt rahvaalgatuse temaatikaga, küsides lõpuks, kas rohepööre on infooperatsioon või mitte.

Liisa-Ly Pakosta väljendas nõusolekut kolleegi tähelepanekuga, et kollektiivse pöördumise kuulamine oli üles ehitatud viisil, mis võimaldas pöördumise autoril seda tutvustada. Siiski märkis ta, et pöördumise tekst ja selle esitaja ettekanne ei olnud omavahel kooskõlas. **L.Pakosta** märkis, et algatajad olid kutsutud ja nad ise valisid oma esindaja Šveitsist, mis oli tema jaoks üllatav. Ta selgitas, et lahendas ootamatu olukorra koosoleku alguses nii operatiivselt kui võimalik, kuid pöördumine ise oli esitatud ühel A4 lehel ja selles oli kaks ettepanekut lükata edasi kuupäev ja teha avalik arutelu selle üle. **L.Pakosta** märkis, et olles jurist, ei näe selles esitatud probleeme, mida algatajad välja tõid, ja et oleks olnud õige, kui algatajad oleksid ise oma pöördumist eesti keeles tutvustanud. Ta rõhutas, et pöördumine on leitav Riigikogu lehel.

Anti Poolamets väljendas oma rahulolematust koosoleku formaadi ja sisu üle, kritiseerides, et

kollektiivne pöördumise esindajale anti vaid viis minutit aega, mille järel keskenduti peamiselt kommunikatsiooniekspertidele, kes tegelevad inimeste ängistuse teemaga. Ta tõi esile, et algatajatele anti ebaraportionaalselt vähe aega oma seisukohtade esitamiseks võrreldes ekspertidega, kes **A.Poolametsa** arvates esindasid selgelt teatud huvigrupi vaateid. Lisaks kritiseeris teravalt koosoleku korraldust ja sisu, tundes, et algusest peale polnud selge, mille üle täpselt arutatakse, ning et arutelu ei käsitletud piisavalt sügavalt WHO lepingu muudatusi ja nende mõju inimõigustele. Ta väljendas imestust arutelu agressiivse tooni üle ning rõhutas, et tõstatatud on väga tõsised probleemid, sealhulgas inimõiguste ja isikuvabaduste piiramine WHO lepingu muudatuste raames. **A.Poolamets** kutsus üles kaasama arutelusse rahvusvahelise õiguse eksperte, et paremini mõista lepingumuudatuste tagajärgi, ning kritiseeris, et praegune arutelu keskendus liigselt isikute psühholoogilisele analüüsile, jättes kõrvale sisulised ja õiguslikud küsimused. Ta väljendas kahtlust, kas talle antakse piisavalt aega oma seisukohtade ja lepingutekstide tsitaatide esitamiseks, viidates, et koosolek on tema hinnangul läinud rappa. **Liisa-Ly Pakosta** tänas kommentaari eest ja selgitas koosoleku korda, täpsustades, et kollektiivse pöördumise esindajatele antakse alati esimesena sõna ja sel korral oli ettenähtud aeg seitse minutit, mille ta lühendas ainult ootamatu tõlke vajaduse tõttu viiele minutile. Põhjuseks tõi ta välja, et Riigikogu töökeeleks on eesti keel ja et ta oli küsinud ettekandja nõusolekut viie minutiga piirdumiseks, jättes kaks minutit tõlke jaoks. Ettekandja oli sellega nõustunud. **Pakosta** kinnitas, et kõik esinejad on tavapäraselt kutsutud komisjoni juht ja keegi pole kogemata koosolekule sattunud. Ta tõi välja, et oli kutsunud ka rahvusvaheliste lepingute Eesti ühe parima eksperdi, Lauri Mälksuu, kuid too viibis samal ajal teisel konverentsil, teises riigis, mistõttu ei saanud tulla.

Irja Lutsar tegi mõned täpsustused ja parandused. Esiteks selgitas ta, et Kaari Saarma on bioloogiaharidusega fotograaf, mitte meditsiinidoktor, ja et ta pole meditsiini õppinud. Teiseks väljendas Lutsar uskumust, et pöördumise teksti on teisedki läbi lugenud, mistõttu väited selle kohta, et keegi pole seda lugenud, ei ole adekvaatsed. Kolmandaks tõi ta välja, et ta ootas ettekandjalt, kes esindab algatajaid, ettekannet nende probleemidest ning eeldas, et ettekandja on Eesti Vabariigi kodanik. **I.Lutsar** märkis, et ettekande vorm ja sisu tekitasid segadust, tuues välja, et oli raske mõista, kas kuulatakse Šveitsi rongiteavitust või juriidilist teksti Šveitsi juristilt, mis tema hinnangul takistas koosoleku formaati.

Liisa-Ly Pakosta rõhutas inimõiguste kaitse ülimalt tähtsust, viidates sellele kui Eesti põhiseaduse ühele peamisele väärtusele. Ta selgitas, et käimasolev avalik koosolek keskendub kollektiivsele pöördumisele, mis väljendab muret WHO pandeemialeppe uuendamise läbirääkimiste protsessi ühe kuupäeva üle. **L.Pakosta** kinnitas, et läbirääkimiste käigus esitatud mustand ei ohusta riikide suveräänsust ega inimõigusi, tuues esile, et inimõigused on dokumendi üks põhiprintsiipi. Ta täpsustas, et kui leppe tekst on valmis ja kokku lepitud, esitatakse see Riigikogule aruteluks. Ainult pärast Riigikogu liikmete heakskiitu ratifitseeritakse lepe. Lõpetuseks mainis **L.Pakosta**, et koosoleku formaat, mis oli eelnevalt kokku lepitud, on selline, et antakse sõna fraktsioonide esindajatele kahe minuti pikkusteks avaldusteks, mida tehakse tähestikulises järjekorras alustades Enn Eesmaast ja järgnedes erakondade esindajatega, tähestikulises järjekorras. Ta kinnitas, et igaüks saab võimaluse oma arvamust avaldada, järgides etteantud järjekorda.

Ilmar Raag andis märku, et soovib avaldada arvamust.

Liisa-Ly Pakosta andis **I.Raagile** esimesena sõna.

Ilmar Raag rõhutas oma sõnavõttus, et tema fookus ei olnud WHO lepingu tekstil, kuna eeldas,

et sellest on juba kahetunnise arutelu vältel räägitud. Tema jaoks olid olulised kaks punkti: esiteks leping peab enne Eesti Vabariigis kehtimist saama Riigikogu heakskiidu ja ratifitseeritama. See tähendab, et lepingu mõju Eestile ei ole kohe automaatne ega määrav. Teiseks, rääkides sunnimeetmete rakendamisest Eestis, tõi **I.Raag** välja, et igal inimesel, olgu ta politsei- või kaitseväelane, on isiklik moraalkompass, mis mõjutab tema tegutsemist. Lisaks sellele rõhutas ta, et ÜRO-l ei ole võimalust Eestile otsest sündi rakendada, kuna seda saavad teha ainult Eesti enda institutsioonid. **I.Raag** järeldas, et kollektiivses pöördumises esitatud lepingu mõju hindamisel on tehtud juba eos kaks olulist möödalaskmist, mis tema hinnangul kvalifitseerib pöördumise teatud mõttes konspiratsiooniteooriana.

Enn Eesmaa rõhutas oma sõnavõtus Saaremaa panust pandeemia ajal, tuues esile, et Saaremaa oli esimene piirkond, mis võttis kasutusele erakorralised meetmed ja sai relvajõududelt kasutamiseks haigla, mis osutus suureks abiks. **E.Eesmaa** tänas kõiki esitlejaid, kes andsid oma panuse üldmosaiiki, mis aitab avastada veel uurimata teemasid pandeemia ja kriisireageerimise valdkonnas. Ta rõhutas, et tänane koosolek oli oluline, kuna see mitte ainult ei rahustanud inimesi, vaid aitas ka kinnistada arusaama, et paanikaks pole põhjust. Ta tõi välja, et komisjoni liikmete eelteadmised teemast võivad erineda ülejäänud ühiskonna teadmistest. Lisaks jagas **E.Eesmaa** kogemust tehisintellektiga suhtlemisest, viidates, et tehisintellekti vastused on kiiresti arenenud, kuid mõnikord võivad olla ebatäpsed või liiga üldistavad. Ta lisis, et tehisintellekti kasutamine informatsiooni saamiseks on kasulik, kuid alati tuleb suhtuda saadud vastustesse kriitiliselt.

Liisa-Ly Pakosta tänas kõiki ettekandjaid ja eriti kollektiivse pöördumise esitajaid ning üle 6000 inimese, kes pöördumisele alla kirjutasid. Ta väljendas usku, et avalik arutelu on aidanud Eesti inimestel saada teemast, mis pole sugugi lihtne, selgem arusaam. Lisaks tõi esile, et tehisintellekti kasutamine ja sealsed viited faktikontrolli lehtedele nagu *Deutsche Welle* on andnud olulise panuse arutellusse, kinnitades teemas poliitilise ja valeväidete vastase võitluse dimensiooni olemasolu. Ta mainis, et sarnaseid pöördumisi on esitatud paljudes riikides ja viitas Briti parlamendi teemakohasele neutraalsele ülevaatele. **L.Pakosta** rõhutas soovi, et Eestis jätkuks arutelu Eesti inimeste murede üle, mitte Šveitsi omade, ning mõtiskles selle üle, kuidas suhtlust parandada nii, et valed inimesi ei hirmutaks ja tõel oleks ruumi. Ta viitas õppetunnile, mille andis tänane koosolek, et tulevikus nõuda ettekandeid eesti keeles tagamaks parem mõistmine ja kaasatus. Samuti rõhutas ta vajadust rääkida teemadel rohkem ja lihtsamalt, tuues esile Euroopa Liidu asjade komisjoni otsuse teha eelnõudele lihtsas keeles kokkuvõtted. **L.Pakosta** julgustas inimesi jälgima tulevase avalikke istungeid, mis käsitlevad teemasid nagu Euroopa Liidu jäätmedirektiiv ja põllumajandus. Kokkuvõttes väljendas seisukohta, et terviseküsimumuste otsustamine peab jääma Eestisse, kuna Eesti meditsiiniteadlased ja arstid on kõige paremad ja targemad Eesti inimeste tervise kaitsel.

Anti Poolamets väljendas koosoleku üle oma pettumust, märkides, et tema arvates oli ta tulnud kohale ilmaasjata. Ta kritiseeris arutelu tooni ja sisu, väites, et ei ole varem kohanud nii propagandistlikku lähenemist avaliku pöördumise arutellusele. Heitis ette, et arutelluse osalejate valik ja nende psühhoanalüüs viitab sellele, et neid käsitletakse kui konspiratsiooniteoreetikuid, ning tõstatas küsimuse, kas kõik pandeemia ajal kehtestatud piirangud olid õigustatud, osutades, et kriitilist arutelu sel teemal ei toimu. Ta väljendas nõrdimust, et üle 6000 inimese mure stigmatiseeritakse kui vaid Šveitsi inimeste probleemi ja nimetas Šveitsi eksperdi ettekannet asjalikuks, tuues esile eksperdi julguse kritiseerida COVID-19 piiranguid. **A.Poolamets** mainis ka Eesti kohtute otsuseid, mis on leidnud, et teatud piirangud või sundvaksineerimine olid ebaseaduslikud, rõhutades, et selline kriitiline vaade on oluline. Kokkuvõttes väljendas pettumust koosoleku korralduse ja sisu üle, nimetades seda farsiks ja

häviväärseks. Ta soovitas Liisa-Ly Pakostal edaspidi paremini koosolekuid korraldada, et vältida sarnaseid olukordi.

Urve Tiidus rõhutas haiguste pandeemiate ennetamise ja julgeoleku tagamise eksistentsiaalset vajadust, tõstes esile viimaste aastate pingutusi koostöö parandamiseks selles valdkonnas. Ta viitas WHO 1951. aasta tervise-eeskirjadele ja nende 2005. aasta täiendustele, märkides, et need on osutunud napiks ning uus konventsioon riikide vahel on vajalik. Kinnitas, et kõik arutelud on olnud avalikud ning 194 riigipead on piisavalt professionaalsed, et jälgida protsessi ja hoida silma peal võimalikel kavalatel plaanidel. Ta tõi esile, et keegi ei soovi naasta keskaegsetesse oludesse, kus haigused levisid kontrollimatult, viidates musta surma ennetamiseks kasutatud meetoditele. **U.Tiidus** rõhutas rahvusvahelise koostöö tähtsust haiguste ennetamisel ja tervise edendamisel, tuues esile professionaalse koostööd ja kiiret infovahetuse, kui parima võimaluse tervisekaitseks. Lõpetuseks kinnitas **U.Tiidus**, et kavandatav konventsioon jõuab ka Eesti seadusandjate lauale ratifitseerimiseks, mis võimaldab veelkord põhjalikult üle vaadata kõik asjaolud ja tingimused. Ta väljendas veendumust, et protsess on läbipaistev ja et kõik osalised on informeeritud, lükates ümber väited, et inimestel puudub õigus olla informeeritud või et neid hoitakse teadmatuses.

Tanel Kiik tõi esile pandeemiate ennetamise ja julgeoleku tagamise tähtsuse, rõhutades riikidevahelise koordineerimise probleeme, mille COVID-19 pandeemia esile tõi. Ta pidas positiivseks, et rahvusvahelisel tasandil on nüüd sellele tähelepanu pööratud, ning tunnustas Euroopa Liidu pingutusi koostöö parandamisel, sealhulgas meditsiinitarvikute ühishangetes ja strateegilises sõltumatuses. **T.Kiik** toetas ideed uuest konventsioonist riikide vahel ning kinnitas, et arutelud on olnud avalikud ja professionaalne jälgimine tagatud. Lisaks väljendas arvamust, et on vajalik paremini valmistuda tulevasteks pandeemiateks ja et kriitika ning murede esitamine on normaalne osa demokraatlikust debatist. Ta lükkas tagasi vandenõuteooriad globaalse koostöö ja WHO tegevuse kohta, tuues esile oma kogemuse tervisevaldkonna ministri ametis ja rõhutades, et rahvusvaheline koostöö on demokraatlik ja liikmesriikide juhitud. **T.Kiik** kritiseeris teatud poliitiliste jõudude, sealhulgas EKRE tegevust, mis tema sõnul on levitanud alusetuid hirne ja vandenõuteooriaid. Ta julgustas avaliku pöördumise allakirjutanuid ja kõiki eestimaalasi mõtlema rahulikult ning tunnustama rahvusvahelist koostööd tervisekaitse valdkonnas, et paremini reageerida piiriülestele tervisemuredele ja edendada nii Eesti inimeste kui ka kogu maailma elanike tervist.

Liisa-Ly Pakosta tänas osalejaid ja teatas esimese päevakorrapunkti lõpetamisest tänasel avalikul koosolekul Kuressaares. Ta julgustas inimesi saatma küsimusi või muresid, mis koosolekul üles jäid, Riigikogu liikmetele või Riigikogu üldisele e-posti aadressile. Pakosta teatas istungi vaheajast ja andis teada, et teine päevakorrapunkt jätkub kell 11.50, Kuressaare Kolledžis, kus toimub avalik kuulamine Euroopa Liidu uue algatuse teemal, mis on suunatud teadusega tegelemise innustamisele ja rahastamisele ka väljaspool suuremaid teaduskeskusi.

2. Kuulamine: Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondi rahastus teadmussiirdesse ja rahastuse regionaalpoliitilised aspektid

Komisjoni avalik kuulamine on järele vaadatav Riigikogu YouTube kanalil ([LINK 2](#))

Liisa-Ly Pakosta juhatas sisse 2. päevakorrapunkti.

Madis Kallase sõnavõtt keskendus regionaalsete kolledžite olulisusele Eesti haridusmaastikul, eriti rõhutades nende tähtsust väljaspool pealinna asuvates piirkondades. Regionaalminister tõi

esile, kuidas elu koondumine suurematesse tömbekeskustesse on suurendanud väljaspool neid piirkondi aset leidvate sündmuste ja arenduste maksumust ning raskendanud nende elluviimist. Ta rõhutas, et haridus- ja teadustegevus peaks olema ühtlaselt jaotunud üle kogu Eesti, tuues näiteks Saaremaa, kus kõrgharidust pakkuv asutus on olnud kohaliku kogukonna jaoks äärmiselt oluline. **M. Kallase** sõnul on regionaalsed kolledžid ja nende areng olnud keeruline, kuid tänu kohalike omavalitsuste ja kogukondade pingutustele on saavutatud märkimisväärne edu. Ta väljendas siirast lootust, et Euroopa Liidu asjade komisjoni liikmed saavad ülevaate Saaremaa ja teiste piirkondade hariduslikest saavutustest ja väljakutsetest ning rõhutas, et iga Eesti nurgas asuv kõrgharidust andev asutus on kohaliku kogukonna jaoks hindamatu väärtusega. Lisaks tänas minister kõiki projekti osapooli, sealhulgas TalTechi juhtkonda ja teisi ülikoolide juhtkondi, nende panuse eest kolledžite toetamisel ja arendamisel, rõhutades, et kolledžite säilimine ja edendamine on Eesti haridussüsteemi ja kogukondade jaoks ülioluline.

Liisa-Ly Pakosta rõhutas oma sõnavõtus TalTechi Kuressaare kolledži külastamise tähtsust, eriti seoses Euroopa Liidu asjade komisjoni ja kogu Riigikogu tööga. Ta pidas oluliseks, et riik on igal pool Eestis inimestele lähedal ja kättesaadav, mis on ka komisjoni väljasõiduistungite erinevates Eesti paikades korraldamise eesmärk. **L. Pakosta** toonitas, et Kuressaare kolledži olemasolu ja Euroopa Liidu rahaline toetus sellele on märkimisväärne, viidates Euroopa Liidu uuele lähenemisele regionaalses teadussiirdes.

Elis Paemurd kõneles teadmussiirde ja regionaalpoliitika tähtsusest Euroopa Liidu kontekstis, rõhutades, kuidas need elemendid aitavad kaasa majanduslikule ühtekuuluvusele ja piirkondade arengule (Lisa 5). Ta tõi välja, et teadussiire ja investeringud on olulised, et tagada kõigile Euroopa Liidu piirkondadele võrdsed võimalused majandusarenguks, eriti vähem arenenud piirkondades. **E. Paemurd** rõhutas koostöö tähtsust Euroopa Liidu ja liikmesriikide vahel projektide rahastamisel, märkides, et otsused tehakse sageli kohalikul tasandil koostöös kohalike omavalitsuste ja huvigruppidega. Ta rääkis ühtekuuluvuspoliitika olulisusest Euroopa Liidu eelarves, kus iga kolme euro kohta üks suunatakse ühtekuuluvuspoliitikasse, ning tõstis esile konkurentsivõime ja majandusjulgeoleku kui tähtsad märksõnad regionaalarengus. **E. Paemurd** tõi esile vajaduse kõigi piirkondade võrdse arengu järele, et vähendada ebavõrdsust ja tugevdada üldist konkurentsivõimet, eriti kiiresti tänases muutuv maailmas. Lisaks mainis ta Euroopa Liidu rahastamisvõimaluste mitmekesisust, sealhulgas Horisont programmi ja teisi fonde, mis toetavad teadmussiiret, ettevõtlust ja regionaalarengut. **E. Paemurd** rääkis ka konkreetsetest projektidest, mis said Euroopa kaitsefondist rahastust, ning rõhutas, kui oluline on mitmekesiste rahastamisvõimaluste kasutamine erinevate eesmärkide saavutamiseks.

Liisa-Ly Pakosta rõhutas, et Euroopa Liidu tegevusest ja eesmärkidest on Euroopa Liidu üks peamisi püüdlusi toetada neid piirkondi, mis on majanduslikult Euroopa keskmisest kehvemal järjel. See toetus on suunatud olukorra parandamisele läbi teaduse, innovatsiooni ja kestliku arengu, eesmärgiga viia kasu pealinnadest ja suurtest keskustest kaugemal asuvatele äärealadele. Tõi välja, et eriti positiivsena märkas ta ettekannetes rõhutatud innovatsiooni toomise olulisust äärealadele, näidates sellega Euroopa Liidu pühendumust piirkondlikule arengule ja võrdsuse edendamisele kogu liidus.

Villu Vatsfeld keskendus oma sõnavõtus Kuressaare kolledži ja selle kompetentsikeskuse olulisusele (Lisa 6). Ta tõi esile kolledži asutamise aastal 1999 ja sellest ajast peale toimunud organisatsioonilised muutused, sealhulgas liitumise Eesti Mereakadeemiaga, mis näitab kõrghariduse ja teadustegevuse tihedat seotust meremajandusega. Lisaks rõhutas kompetentsikeskuse rolli alates selle füüsilisest loomisest aastal 2015, mis on saanud piirkonna arengus oluliseks lipulaevaks. Ta käsitles kolledži ja kompetentsikeskuse tähtsust Saaremaal,

leides, et nende asutuste olemasolu on piirkonna eripära ja majandusarengu seisukohast kriitilise tähtsusega, viidates CO2 vähendamisele ja merendustegevusele. **V. Vatsfeld** tõi välja puudujääke riigi praeguses lähenemises mereringlusele ja rõhutas vajadust jätkusuutliku arengu järele, eriti energiatootmise ja teadmussiirde valdkonnas. Lisaks tõi ta välja, kuidas Euroopa Liidu fondid on toetanud regiooni arengut ja teadmussiirde projekte, ent rõhutas ka vajadust projektide jätkusuutlikkuse ja baasrahastuse järele. **V. Vatsfeldi** sõnavõtt kajastus mure Eesti väiksuse ja projektipõhisuse jätkusuutlikkuse üle, samuti vajadus riikliku toetuse järele teadus- ja arendustegevuses, mis võiks aidata parandada Eesti konkurentsivõimet ja majandusarengut. Lõpetuseks rõhutas ta vajadust integreeritud lähenemise järele, mis toetab nii kohalikku ettevõtlust kui ka akadeemilist tegevust, ning tõi esile konkreetseid näiteid, kuidas kolledž ja kompetentsikeskus on aidanud kaasa nii kohaliku majanduse elavdamisele kui ka teadustegevusele.

Irja Lutsar uuris, kas TalTechist jõuab rahastus alla kolledžini ja uuris, kui lihtne on Kuressaarde saada teadureid.

Merit Kindsigo vastas, et rahastus on seotud üliõpilaste arvuga. Kolledži eelarvest teeb see alla poole.

Villu Vatsfeld vastas, et hetkel on 12 teadurit: kaks professorit ja viis doktorikraadiga inimest ning viis on doktorantuuris. Samuti avas ta haridus- ja teadustegevuse tähtsust regionaalse arengu kontekstis, rõhutades, et kuigi nad on väikesed, on nad siiski oluline tõmbekeskus piirkonnas. Ta mainis koostööd Saaremaa vallaga ja tegi ettepaneku, et valitsus võiks kaaluda poliitikat, mis nõuab igalt ülikoolilt vähemalt 2. kolledži pidamist ja koostööd vähemalt 2 teise ülikooliga. Lisaks tõi **V. Vatsfeld** esile väljakutseid, millega nad kolledžis silmitsi seisavad.

Merit Kindsigo rõhutas oma sõnavõttus inseneriõppe ja tehniliste erialade populariseerimise olulisust ja sellega seotud väljakutseid (Lisa 6). Ta tõi esile, et tänapäeva noorte seas on tehniliste erialade, eriti inseneeria õppekavade vastu huvi äratamine keeruline, osaliselt tingituna teadusainete, nagu füüsika, tajutatavast raskusest. **M. Kindsigo** tõi välja, et lisaks finantsilistele piirangutele on oluline käsitleda ka noorte suhtumist ja esimesi reaktsioone tehniliste erialade suhtes. Ta mainis, et on oluline motiveerida noori juba gümnaasiumi tasemel, pakkudes neile teavet ja kogemusi, mis võiksid muuta inseneri- ja tehnilised erialad neile atraktiivsemaks. **M. Kindsigo** tõi näiteks positiivse arenguna riigigümnaasiumid, kus näib, et huvi inseneriõppe ja tehniliste erialade vastu kasvab, mis võib olla märk sellest, et järk-järgult on võimalik muuta noorte suhtumist ja meelitada neid rohkem tehnilistele erialadele.

Villu Vatsfeld tõi oma sõnavõttus välja idee, et regionaalsete kolledžite pidamine võiks olla riigi poolt rahastatud ülikoolide kohustus, eesmärgiga soodustada institutsioonidevahelist koostööd. Ta rõhutas, et rahastamismudel ei peaks piirduma ainult teatud ülikoolide või erialadega, vaid julgustama laiapõhjalist koostööd erinevate akadeemiliste asutuste vahel.

Liisa-Ly Pakosta rõhutas oma sõnavõttus Euroopa Komisjoni Eesti esinduse esindaja poolt väljatoodud punkti, mis puudutab Euroopa Liidu rahastamise olulisust väiksemate kohtade teaduskeskuste ja ettevõtluse koostöö edendamisel. Ta tõi esile, et Euroopa Liidu eesmärk on toetada just neid piirkondi, mille sissetulekud on alla keskmise, et aidata neil majanduslikult ja teaduslikult edeneda. **L. Pakosta** tõstatas seejärel küsimuse, et kuigi see eesmärk on Euroopa tasandil selge, ei pruugi see olla nii ilmne Eesti sisesest vaatepunktist, viidates vajadusele paremini mõista ja rakendada Euroopa Liidu rahastamise eesmärke kohalikul tasandil.

Merit Kindsigo väljendas kompetentsi tõstmise olulisust regioonis, eriti seoses ettevõtlussektori vajadustega. Ta rõhutas, et teadustöö ja analüüside tegemine laborites peaks

olema suunatud mitte ainult teadlaste endi huvidele, vaid ka sellele, et aidata kaasa regiooni arengule, tuues juurde nii inimesi kui ka investeringuid. **M. Kindsigo** tõi välja, et Saaremaa, hoolimata levinud arvamusest, ei ole pelgalt puhkepiirkond, vaid tänu oma ajaloolisele ja praegusele seotusele merendusega on tegelikult merele spetsialiseerunud regioon. Ta väljendas missioonitunnet, mille kohaselt soovivad saarlased näidata, et saartel on võimalik kompetentsi ja teadmisi kasvatada, ettevõtetega koostööd teha ja regiooni arengule kaasa aidata. Lisaks mainis ka vajadust infrastruktuuri arendamise järele. Ta rõhutas ka virtuaalse ja digitaalse arendustegevuse tähtsust, viidates Euroopa Komisjoni algatustele, mis aitaksid kaasa Läänemere keskkonnaseisundi hindamisele ja suuremate looduskatastroofide mudeldamisele ning ennustamisele. **M. Kindsigo** nägemuses on Saaremaa ja selle teadus- ning arendustegevused olulised nii kohalikus kui ka üleeuroopalises kontekstis, eriti seoses merenduse ja kaitsetööstuse arendamisega.

Villu Vatsfeld tõi esile huvitava fakti, et Eesti mereala on sama suur kui maismaa, rõhutades mereala potentsiaali ja tähtsust Eestile. Ta juhtis tähelepanu sellele, et kuigi Maa-ameti geoportaal ja muud kaardirakendused pakuvad võimalust mereala uurimiseks, on siiski palju teadmata selle kohta, kui palju merealast on kasutatav ressurss ja kui palju see toetab keskkonda või inimtegevust. **V. Vatsfeld** rõhutas praktilist vajadust paremini mõista ja uurida Eesti mereala, viidates diskussioonile, mis toimus poolteist aastat tagasi. Ta tõi esile, et kuigi see teema võib maailma mastaabis tunduda väike, on sellel oluline mõju ja tähtsus kohalikul tasandil, eriti seoses keskkonnakaitse, ressursside haldamise ja inimtegevuse jätkusuutlikkusega merealadel.

Merit Kindsigo tõi esile, kuidas viimase 20 aasta jooksul on nad suutnud jõuda kolledži loomisest riiklikult tähtsa teadustaristu nimistusse, mis on märkimisväärne saavutus. Rääkis ka ambitsioonikast eesmärgist tuua järgmise 15 aasta jooksul Eestisse 45 miljonit eurot investeringuid, mis aitaks veelgi tõsta regiooni kompetentsi ja võimekust, eriti seoses merekeskkonnaga. Ta rõhutas, et see ei ole ainult kolledži või ülikooli projekt, vaid üleriigiliselt oluline ettevõtmine, mis nõuab laiapõhjalist koostööd ja toetust. Peegeldas veendumust, et nad on õigel teel ja et järjepidev töö ning investeringute kaasamine võivad viia märkimisväärsete tulemusteni nii hariduse, teaduse kui ka kogu regiooni arengus.

Villu Vatsfeld märkis, et Kliimaministeerium on algatanud koostööprojekti Meresüsteemide Instituudiga, mis keskendub ettevõtete ja ülikoolide osalusel merenduskeskkonna seirele ja keskkonnaseirevõrgustiku loomisele. Ta mainis, et see projekt on vaid esimene samm laiemas koostöös. Projekti eesmärk on koguda andmeid ja luua merenduskeskkonna digitaalne kaksik, mis võimaldab tõhusamat seiret ja analüüsi. See ambitsioonikas ettevõtmine on suunatud mitte ainult looduskaitsele, vaid ka laiematele koostöövõimalustele teiste sektorite ja organisatsioonidega.

Liisa-Ly Pakosta väljendas oma sõnavõtus positiivseid emotsioone seoses toimuva aruteluga, märkides, et see annab talle uue vaatenurga ja inspiratsiooni. Ta küsis, et miks tänapäeva abiturientid peaksid tulema Saaremaale õppima. **L. Pakosta** rõhutas, et Euroopa Liidu asjade komisjon on arutanud tööstuse ja kaitsevõimekuse arendamise tähtsust kogu Euroopa Liidus. Ta tõi välja, et kuulamise käigus sai ta kinnitust, et Saaremaa ja teised regioonid võivad mängida olulist rolli ka Eesti kaitsetööstuse arendamisel.

Kadri Tali jagas oma kogemusi, rääkides, kuidas ta on aasta jooksul külastanud paljusid koole, et motiveerida õpilasi ja jagada inspiratsiooni, eriti seoses spordi ja tervisliku eluviisiga. Ta peab vajalikuks ausat ja avatud suhtlust noortega, et neid nende valikutes toetada ja julgustada.

Urve Tiidus uuris, et kui suurt mereala projekt haldab ja kas mõnel naaberriigil on sarnaseid projekte?

Villu Vatsfeld vastas, et projekt toimuks Eesti majandusvööndis.

Merit Kindsigo lisas, et eesmärk on luua Läänemere digitaalne kaksik. Osadel riikidel on midagi sarnast, aga oleks vaja süsteemid ühildada.

Liisa-Ly Pakosta tõstas küsimuse seoses Euroopa Liidu tervikvaatega ja selle mõjuga Läänemere piirkonnale, uurides, kas Läänemeri on Euroopa Liidu kontekstis kuidagi eriline ja kuidas see on Euroopa Komisjoni poolt fookusesse võetud.

Elis Paemurd kinnitas konkreetse projekti olulisust, mida Eesti arendab koostöös teiste mereriikidega, viidates selle laialdasele rakendatavusele kogu Euroopas.

Arvo Aller tõi oma sõnavõtus esile regionaalsete kolledžite ja kompetentsikeskuste tähtsust erinevates Eesti piirkondades, rõhutades erialase kompetentsi arendamise olulisust vastavalt piirkondlikule eripärale. Ta tõi näiteks Saaremaa, kus rõhk on merendusel ja merekompetentsil, ning Ida-Virumaa, mis on tuntud põlevkivi ja sellega seotud kompetentsi poolest. **A. Aller** käsitles Euroopa Liidu rahastamise rolli õiglases üleminekus, eriti seoses põlevkivienergeetika järkjärgulise vähendamisega Ida-Virumaal. Ta väljendas muret, et selline üleminek võib kahjustada kohalikku majandust ja kompetentsikeskuste arengut, rõhutades vajadust leida viise, kuidas väärtustada põlevkiviga seotud teadmisi ja oskusi ka tulevikus.

Villu Vatsfeld tõi esile, kuidas need kaks valdkonda eristuvad Ida-Virumaal ja Saaremaal. Ta tõi välja, et kuigi Ida-Virumaa on tuntud oma põlevkivi ja tööstusliku tootluse poolest, mis on seotud nii keskkonna kui ka tööjõu oskustega, siis Saaremaal on laevaehitustraditsioonid, mis on kogukonna jaoks olulised ning mis ei ole ajaloo jooksul kadunud isegi siis, kui teatud perioodidel on tööstusharu kokku tõmbumist nähtud. Ta tõi esile, et keskkonna ja digitaalsete tehnoloogiate arendamine on oluline mõlemas regioonis, kuid erineva fookusega – Ida-Virumaal keskendutakse rohkem põlevkivi ja sellega seotud keskkonnamõtjude uurimisele ja leevendamisele, samas kui Saaremaal on fookus merenduse ja laevaehituse võimaluste arendamisel.

Merit Kindsigo lisas, et kuigi majanduse teatud sektorites võib osatähtsus lähiaastatel väheneda, on merendusel ja sellega seotud valdkondadel suur potentsiaal kasvuks ja arenguks. Ta tõi välja, et merest toidu kasvatamine, mida Aasia riigid ja Ameerika juba oskuslikult rakendavad, on üks suund, kus Eesti võiks rohkem panustada. Lisaks tõi **M. Kindsigo** esile energeetikajulgeoleku, viidates tuuleparkide rajamisele merre kui jätkusuutliku energიაallika arendamisele. Ta rõhutas, et julgeolek, eriti seoses kaitse ja turvalisusega, jääb kriitiliseks valdkonnaks, mis nõuab tähelepanu ja investeeeringuid.

Villu Vatsfeld täiendas merenduse ja põlevkivitööstuse erinevuste teemal, et erinevalt põlevkivist, mis põhineb ressursipõhisel tootmisel ja mille efektiivsus sõltub suuresti skaleerimisest, on merendus näinud vastupidist murret, kus tegeletakse üha enam spetsialiseeritud nišitoodetega, nagu droonide ja väikelaevade arendamine. Rõhutas, et merendus pakub mitmekesisemaid võimalusi ja on seetõttu tuleviku seisukohast paljulubav. Ta tõi välja, et tehnoloogilised arengud, nagu avamere tuulepargid, on olulised mitte ainult energia tootmiseks, vaid ka kui näide sellest, kuidas traditsioonilisi sektoreid saab uuendada. **V. Vatsfeld** käsitles ka inimtegevuse mõju ja keskkonnatehnoloogiaid, mainides, et arutelud vesiniku tootmise ja kasutamise üle tuuleparkide kontekstis näitavad, kui oluline on jätkata innovatsioonipoliitika ja strateegiliste investeeeringute toetamist.

Tiit Maran tõi oma sõnavõtus esile kaks olulist teemat seoses kolledžite ja regionaalarenguga Eestis. Esiteks käsitles ta kolledžite olukorda ja nende rolli haridusmaastikul, märkides, et kuigi

nende toimimine ja rahastamine võivad olla keerulised, on nad regionaalarengu seisukohalt kriitilise tähtsusega. Rõhutas, et kolledžid väljaspool suuremaid linnu nagu Tallinn ja Tartu on olulised hariduse ja teadmiste levitamisel maapiirkondades, aidates kaasa piirkondade arengule ja elavdamisele. Teiseks tõstatas merekeskkonna ja meretehnoloogia arengu teema, rõhutades, et meri on jätkuva tähtsusega, kuid sellega kaasnevad suured keskkonnavalused väljakutsed ja muutused. **T. Maran** viitas ka vajadusele mõelda majandus- ja keskkonnaarengu tasakaalustamisele, eriti seoses merekeskkonnaga. Ta tõi esile, et tuleb leida viise, kuidas arendada meremajandust jätkusuutlikult, pidades silmas keskkonna piire ja potentsiaalseid negatiivseid mõjusid.

Liisa-Ly Pakosta tõi positiivse tähelepanekuna välja selle, kuidas arutelu ja ettepanekud ei keskendu mitte ainult traditsioonilisele majandusharu laienemisele ja ressursside suurendamisele, vaid ka sellele, kuidas teha rohkem väiksemate ressurssidega.

Villu Vatsfeld lisas, kuidas merealade integreerimine ja keskkonnanõuetele vastavus on olulised teemad, mis mõjutavad erinevaid valdkondi alates laevaehitusest kuni kosmeetikatööstuseni. Ta rõhutas, et merenduse digitaliseerimise eesmärk ei ole ainult ressursiga arvestamine, vaid ka selgeks tegemine, kui palju ressursi üldse on, et selle põhjal tegutsema hakata. **V. Vatsfeld** rõhutas vajadust aidata ettevõtjaid selles protsessis, tuues näiteid konkreetsetest projektidest ja ettevõtmistest, mis demonstreerivad merealade kasutamise mitmekülgset ja potentsiaali. Ta tõi välja, et meretuuleenergeetika arendamine ja taastuenergia tootmine on tulevikusuunad, mis nõuavad läbimõeldud planeerimist ja koostööd eri osapoolte vahel. Vatsfeld kutsus üles mõtlema laiemalt ja innovaatsiliselt, kuidas merealade ressursse jätkusuutlikult kasutada, rõhutades, et see on üks olulisemaid väljakutseid ja võimalusi Eesti jaoks.

Merit Kindsigo rõhutas, et targa mere keskus ei koosne üksnes digitaalsest platvormist, vaid oluliseks osaks on ka erinevad katse- ja kaitsealad veekogudes, mis võimaldavad katsetada uusi tehnoloogiaid ning rakendusi. Ta tõi esile hiljutise arengu, mis käsitles seirejaamade rajamise potentsiaali ja selle mõju mere- ja looduskeskkonnale, rõhutades, et see pakub suurepäraselt võimalust aktiivseks seireks. Eesmärk on leida kompromiss majandusarengu ja looduskaitse vahel, püüdes säilitada bioloogilist mitmekesisust ja luua elurikkaid elupaiku. **M. Kindsigo** mainis näitena tuuleparkide arendamist, kus on suudetud luua konstruktsioone, mis pakuvad kalaparvedele varjupaika ja soodustavad bioloogilist mitmekesisust. Ta rõhutas, et tänapäevaste arendusprojektide märksõnadeks peaksid olema modulaarsus, keskkonnasõbralikkus ja multifunktsionaalsus, et tagada jätkusuutlik areng ja kaitsta looduskeskkonda.

Enn Eesmaa tänas kõiki esinejaid huvitavate ja asjalike ettekannete eest. Ta uuris, kui palju on edenenud kolledži plaanid ja unistused saada suuremat ruumi tegevuste jaoks, viidates võimalusele laiendada olemasolevaid ruumilisi võimalusi. Lisaks tõstatas küsimuse militaarmasti kohta, mis paikneb kolledži hoone kõrval, pärides, kas on tehtud ettepanekuid vastavatele ministriumidele olukorra lahendamiseks. **E. Eesmaa** tegi ettepaneku, et kui ettepanekuid ei ole veel tehtud, võiksid asjaosalised saata talle memo praeguse olukorra kohta, mis ei ole rahuldav, ja mida arvatakse, et peaks tegema. Ta rõhutas, et ta saab seda teemat tõstatada Riigikogu riigikaitsekomisjoni istungil, kus kaitseminister, kaitseväge juhataja ning nende alluvad tihti osalevad. **E. Eesmaa** väljendas valmisolekut aidata kaasa probleemide lahendamisele ja toetada ettepanekute elluviimist.

Villu Vatsfeld tänas abipakkumise eest ning tõdes, et haridusasutuste ja militaartaristu kooselu on keeruline. Ta väljendas muret, et kesklinnas asuvad militaarobjektid võivad olla probleemiks ja ohuks kohalike elanike ja haridusasutuste jaoks.

Liisa-Ly Pakosta tegi ettepaneku, et kolledž võiks koostada Euroopa Liidu asjade komisjoni aseesimehele memo, et selgitada oma olukorda ja vajadusi. Ta rõhutas, et see võimaldaks komisjoni liikmetel, sealhulgas ka teiste komisjonide liikmetel nagu riigikaitse- ja kultuurikomisjoni esindajad, saada ülevaade Kuressaare elanike küsimustest ja probleemidest. **L. Pakosta** nägi seda kui võimalust leida lahendusi, mis aitaksid kohaliku kogukonna muresid lahendada, pakkudes EL asjade komisjonidele konkreetset teavet ja ettepanekuid.

Villu Vatsfeld tõi välja vajaduse vaadata üle linnaku majandusinvesteeringute kava, tuues esile hea koostöö Saaremaa vallaga. Ta tõi välja, et vald on valmis toetama uue kinnistu osas, mis on kolledžile oluline, kuid rõhutas, et vajalikud on läbimõeldud toimingud ja strateegilised sammud. Ta käsitles ka Madis Kallase poolt tõstatatud küsimust regionaalse kolledži olemuse ja potentsiaalse seadusandliku toe kohta, mis võiks oluliselt mõjutada kolledži tulevikku ja arengut. **V. Vatsfeld** hindas, et selline toetus ja selge regulatiivne raamistik võiks muuta olukorda positiivses suunas, pakkudes kolledžile paremaid võimalusi arenguks ja edasiseks edukaks toimimiseks.

Liisa-Ly Pakosta palus anda kõigile kuulajatele seletuse, miks peaks üks noor inimene valima oma õpinguteks just Kuressaare kolledži.

Merit Kindsigo vastas, et lähiaastatel on plaanis tuua nutika mere valdkonda 40-50 miljonit eurot. Kuigi Eesti rahvaarv ei ole suur, on investeeringu eesmärk tõsta kolledži teadmiste taset maailmakaardile vastavaks. **M. Kindsigo** julgustas kõiki, kes soovivad osa saada kolledži arengust ja tulevikuplaanidest, olema aktiivsed ja kooli kandideerima.

Villu Vatsfeld rõhutas, et Kuressaare kolledž on ainus asutus Eestis, kus on võimalik õppida laevaehitusinseneriks, tuues esile, et alates sügisest pakutakse sinimajanduse tehnoloogia eriala. Samuti arendatakse haridusprogrammi, mis hõlmab bakalaureuse-, magistri- ja doktoriõpet, mis rõhutab Kuressaare kolledži pühendumust kõrgetasemelisele akadeemilisele haridusele merenduse ja laevaehituse valdkonnas.

Liisa-Ly Pakosta võttis arutelu kokku ja tänas kõiki ettekandjaid ja osalejaid Euroopa Liidu asjade komisjoni väljasõiduistungil eduka läbiviimise eest Kuressaares 16. veebruaril 2024. Ta rõhutas, kui oluline on Euroopa Liidu toetus ja investeeringud Eesti majanduse arengule, eriti rõhutades meretehnoloogia ja sinimajanduse tähtsust.

Otsustati:

2.1. Võtta info teadmiseks (konsensus: Arvo Aller, Enn Eesmaa, Katrin Kuusemäe, Tiit Maran, Liisa-Ly Pakosta, Kadri Tali, Urve Tiidus).

3. Info ja muud küsimused

Otsustati:

3.1. Muuta Saaremaa lähetuse delegatsiooni ning asendada delegatsioonis Tarmo Tamm Kadri Taliga ja Tanel Kiik Tiit Maraniga. (konsensus: Arvo Aller, Enn Eesmaa, Katrin Kuusemäe, Tiit Maran, Liisa-Ly Pakosta, Kadri Tali, Urve Tiidus).

(allkirjastatud digitaalselt)
Liisa-Ly Pakosta
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Andreas-Ra Adoson
protokollija